



2023-11-16

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sl@regeringskansliet.se

Remiss: Effektiv och behovsbaserad digital vård, Ds 2023:27 (S2023/02604)

Sveriges Psykologförbund har beretts möjlighet att lämna synpunkter på rubricerade promemoria från Socialdepartementet.

Övergripande kommentarer

I Ds 2023:27 föreslår utredningen en rad åtgärder för att säkerställa att primärvård som ges av digitala vårdgivare bättre kan integreras och samordnas med övrig primärvård samt ges efter behov och främjar kostnadseffektivitet. Utredningen föreslår även åtgärder för att stimulera regionerna att i högre utsträckning utveckla digitala tjänster. Patienter som önskar få digital vård ska inte behöva söka sig till utomlänskontakter utan på sikt kunna erbjudas tjänsterna i den egna regionen.

Psykologförbundet anser att utredningen gjort ett mycket förtjänstfullt arbete utifrån sitt uppdrag och ställer sig i huvudsak bakom analysen och förslagen i promemorian som är väl avvägda. Sammantaget kommer förslagen sannolikt leda till att efterfrågan på utomlänsvård minskar samtidigt som patientens lagstadgade möjlighet att välja öppenvård över regiongränserna förblir intakt. Förbundet har dock några övergripande synpunkter vi vill skicka med regeringen i den fortsatta beredningen:

- **Primärvårdens förmåga att hantera den psykiska ohälsan måste stärkas.** Utredaren har i promemorian ett uppenbart fokus på det medicinska perspektivet och hur den digitala vården påverkar läkarkontinuiteten. Analys och tankar kring hur primärvården, som utgör den första linjens psykiatri, ska hantera Sveriges i dag största folkhälsoproblem med en växande psykisk ohälsa lyser helt med sin frånvaro. Primärvården är av tradition uppbyggd utifrån ett medicinskt perspektiv samtidigt som allt fler patienter söker för psykiska besvär. På grund av stor psykologbrist i primärvården är väntetiden för att få träffa en legitimerad psykolog på vårdcentral lång (om möjligheten överhuvudtaget finns) och många hinner under väntetiden få förvärrad symptombild. Att många patienter som lider av psykisk ohälsa i dag söker sig till digital utomlänsvård är tydligt symptom på denna tillgänglighetsproblematik. Samtidigt finns stark evidens för att tidiga insatser kring psykiska besvär är fundamentalt för att förebygga förvärrad psykisk sjukdom och förhindra långtidssjukskrivning. Sättet som vi i dag organiserar primvården på är med andra ord



katastrofalt sett ur både den en enskilda patientens perspektiv och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Psykologförbundet ser mot denna bakgrund behov av rad olika insatser för att stärka primärvården i rollen som första linjens psykiatri. *En självklar insats* är att regeringen via SKR och myndigheter sätter press på regionerna att i förfrågningsunderlagen till sina respektive vårdvalsmodeller ställa ordentliga krav på vårdgivarna att ta ansvar för den psykiska ohälsan och anställa psykologer i paritet med behoven hos listade invånare. *En annan given insats* är att regeringen via SKR och myndigheter styr regionerna att i arbetet med att utveckla digitala vårdtjänster i primärvården i första hand prioriterar tjänster kring psykisk hälsa. Psykologisk behandling av exempelvis lindrigare former av depression och ångest vet vi lämpar sig mycket väl i digital form – och internetbaserad KBT har starkt vetenskapligt stöd. Det pågår också en hel del lovande forskning om olika former av psykologisk behandling i digitalt format runt om i landet. Här kan bland annat nämnas en ny avhandling från Stockholms universitet (K. Lindqvist, *Making Connections*, 2023) som visar på lika goda resultat för behandling av unga med depression med i-PDT som i-KBT. Ytterligare en aspekt som talar för utökat vårdutbud av digitala vårdtjänster kring psykisk ohälsa i primärvården, är att det för många patienter kan sänka tröskeln för att söka vård hos psykolog i ett tidigt stadium. Genom digital vård kan också fler patienter erbjudas psykologisk behandling och tillgången till psykologer öka över hela landet, inte minst i glesbygdsområden.

Som förbundet lyfter i remissvaret över Ds 2023:23 *vill vi också gärna se* ett uppdrag till Socialstyrelsen att utvärdera befintliga ersättningsystem i primärvården och ta fram rekommendationer. Ersättningsmodellerna måste i högre utsträckning än i dag vara professionsneutrala (i meningen att de inte ska premiera specifika insatser utförda av vissa yrkesgrupper) och styra mot en nära, personcentrerad och teambaserad hälso- och sjukvård som kontinuerligt anpassas till befolkningens och patientens vårdbehov. Ersättningarna måste också främja det förebyggande arbetet och samverkan över vårdgränser. Man bör även överväga mer nationellt likvärdiga ersättningsmodeller där det ges möjlighet till lokala anpassningar i vissa specifika delar.

- **Patienten måste alltid ges möjlighet till fysik vård och behandling.** Oavsett de digitala vårdtjänsternas uppenbara potential för ökad tillgänglighet är och bör de ses som en integrerad del av den övriga hälso- och sjukvården – och patienter som har behov fysik vård och behandling skakunna erbjudas det. Idealt sett är avvägningen mellan fysisk och digital vård ett beslut som tas av behandlingsansvarig profession i samråd med patienten utifrån patientens individuella situation.



- **Psykologkåren ska vara drivande i framtagandet av kunskapsunderlag kring digital vård.** En bärande komponent, som utredningen-också belyser, i utvecklingen av digitala tjänster inom hälso- och sjukvården är behovet av mer kunskap. Det finns behov av mer forskning kring effekten av digitala vårdtjänster ur både patientsäkerhetsperspektiv och kostnadseffektivitetsperspektiv. Men det finns även behov att kontinuerligt sammanställa befintlig forskning och upparbetad erfarenhet – och på denna grund ta fram riktlinjer och rekommendationer för när digital vård är ändamålsenlig. Den här typen av kunskapsunderlag blir oerhört viktiga för regionerna när de ska utveckla sina digitala tjänster eller upphandla privata vårdgivare som erbjuder digitala kontakter.

Psykologprofessionen ligger i dag i framkant i utvecklingen och användandet av digitala verktyg i vården. Psykologernas kunskap omfattar inte enbart utvecklingen av själva metodiken (till exempel olika varianter av internetbaserad psykologisk behandling) utan även design, styrning och utvärdering av digital vård. När det gäller forskning och framtagande av kunskapsstöd om digitala vårdtjänster för att förebygga eller behandla psykisk ohälsa, vill förbundet därför understryka vikten av att psykologer är väl representerade på alla nivåer. Ska det tas fram ett nationellt övergripande ramverk kring digitala vårdtjänster förväntar sig också förbundet ha en central roll i de delar som psykologisk behandling och psykisk hälsa.

Synpunkter på förslagen

Nedan är förbundets detaljsynpunkter på några av förslagen och rekommendationerna.

10.3 Begreppet distanskontakt definieras

Psykologförbundet tillstyrker att en definition av begreppet distanskontakt ska införas i hälso- och sjukvårdslagen. Det är enligt förbundet också rimligt att här utgå från Socialstyrelsens definition "Med distanskontakt avses vårdkontakt i öppen vård där hälso- och sjukvårdspersonal och patient är rumsligt åtskilda" som redan är väletablerad.

10.4 Skyldighet att erbjuda patienter distanskontakter

Psykologförbundet ställer sig positivt till förslaget att regionerna ska bli skyldiga att erbjuda patienter distanskontakter. Det kommer sannolikt att rejält driva på utvecklingen av utbyggnaden av nära vård och digitala vårdtjänster inom regionernas primärvård. Men förbundets ställningstagande är under förutsättning att patienter som har behov fysisk vård och behandling alltid ska kunna erbjudas det. Avvägningen mellan fysisk och digital vård bör i grunden vara ett beslut som tas av behandlingsansvarig profession i samråd med patienten utifrån patientens individuella situation.

Förbundet ställer sig även bakom de bedömningar utredningen gör under detta avsnitt. När det gäller förmågan att möjliggöra vård genom distanskontakt, anser förbundet precis som utredningen att det är viktigt att grundutbildningarna för relevanta vårdprofessioner förbereder studenterna att använda sig av digitala verktyg. Men vilka moment som de facto ska ingå i examensbeskrivningar är enligt förbundet något som bör överlämnas till



universiteten att besluta om. Statliga satsningar för att uppmuntra och stimulera forskning kring distanskontakter och digitala tjänster inom öppen vård måste självklart omfatta psykologisk forskning. Att ge Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) i uppdrag att sammanställa forskning för när det lämpar sig respektive inte lämpar sig med hälso- och sjukvård via distanskontakt är rimligt men otillräckligt. I framtagandet av kunskapsunderlag kring digital vård krävs också processer där relevanta och berörda professioner ges ett starkt inflytande.

10.4.1 Regionerna bör möjliggöra etablering av digitala vårdgivare inom öppen specialiserad vård

Psykologförbundet ställer sig bakom rekommendationen att regionerna i högre utsträckning än i dag bör möjliggöra etablering av digitala vårdgivare i gränslandet mellan primärvård och specialiserad vård, eller som utgör specialiserad vård eller erbjuder egenmonitorering åt personer med kroniska sjukdomar. Som utredningen är inne på skulle flera regioner med fördel också kunna göra gemensamma upphandlingar av större mottagningar för att uppnå skalfördelar. Förbundet vill dock understryka att möjligheten till etablering bör omfatta inte enbart medicinsk vård utan även mer specialiserad psykologisk behandling.

10.5 Utomlänsvård genom distanskontakt ska föregås av en adekvat behovs- och lämplighetsbedömning

Psykologförbundet är positivt till förslaget men ställer sig tveksamt till hur det ska fungera i praktiken. Som grundprincip är det fullt rimligt och självklart att en region inte ska behöva betala för vård av sina invånare i annan region som inte är nödvändig eller lämplig. Men hur hemregionens själva bedömning av om en distanskontakt föregåtts av tillräckligt adekvat behovs- och lämplighetsbedömning egentligen ska ske är otydligt beskrivet i promemorian.

Förbundet ställer sig bakom bedömningen att Partnerskapet till stöd för kunskapsstyrning inom hälso- och sjukvård bör tilldelas finansiering under två år för utformning av kriterier för behovs- och lämplighetsbedömningen. Vi vill dock understryka vikten av att förbundet och psykologprofessionen får en central roll i detta arbete i de delar som rör digitala vårdinsatser för ökad psykisk hälsa.

10.6 Patienten ska betala hemregionens patientavgift

Psykologförbundet tillstryker att patienten ska betala de vårdavgifter som tillämpas i patientens hemregion vid utomlänsvård som sker genom distanskontakt. Förbundet delar här utredningens uppfattning att det inte är rimligt att patienter som i dag drivs att söka digital utomlänsvård enbart på grund av patientavgiftens storlek. Enligt förbundet bör regionernas olika patientavgifter även på sikt harmoniseras i syfte att göra vården mer likvärdig över landet.



10.7 Ersättningsfrågor

Psykologförbundet ställer sig bakom rekommendationerna kring ersättningar, dvs. att

- regionerna i högre utsträckning än i dag bör se till att ersättningen till utföraren är teknikneutral.
- regionerna bör ersätta jämförbara besök på samma sätt oberoende av om patienten är folkbokförd i den egna regionen eller i en annan region.
- regionerna bör besluta om differentierade ersättningar för digitala vårderbjudanden som inte omfattar hela primärvårdsuppdraget.

Enligt förbundet kommer dessa rekommendationer sammantaget bidra till en mer ändamålsenlig styrning och utveckling av distanskontakter inom den regionala primärvården.

10.8 Tydligare krav och uppföljning

Psykologförbundet ställer sig bakom rekommendationen om att regionerna bör ställa tydliga krav på sina vårdvalsaktörer vid användning av underleverantörer genom ökade krav på uppföljning, dokumentation, anslutning till nationella gemensamma e-hälsospecifikationer samt anslutning till NPÖ. Det är enligt förbundet självklart att alla vårdgivare ska arbeta utifrån samma ramverk kring kvalitet och patientsäkerhet i vården.

Sveriges Psykologförbund

Ulrika Edwinson
Förbundsdirektör

Per Johansson
Utredare